

# Nr 3. 2025 DANMARKS BIBLIOTEKER



- DANMARKS STØRSTE VÆLGERMØDE
- Samskabelse mellem bibliotek og teater i Svendborg
- Måske skulle Mattias Tesfaye se mod Odsherred!
- Leder: Velkommen til de nye lokalpolitikere

**DANMARKS**  
BIBLIOTEKSFORENING



# VELKOMMEN TIL DE NYE LOKALPOLITIKERE — OG TIL SAMTALEN OM VORES FÆLLES DEMOKRATI

Af Paw Østergaard Jensen (A), forperson Danmarks Biblioteksforening

Et stort velkommen til alle jer nye kommunalpolitikere. Uanset hvilket parti I repræsenterer, har I sagt ja til en vigtig opgave: At tage ansvar for vores fælles samfund – og for den lokale kultur, biblioteket og borgernes mulighed for fri og lige adgang til viden, læsning og ytring.

Det er en opgave, der aldrig har været vigtigere. For demokratiet begynder ikke kun i byrådssalen eller på stemmesedlen. Det begynder i samtalen – i mødet mellem mennesker, der tør lytte til hinanden, også når de ikke er enige.

Valgkampen har desværre vist, at tonen kan være hård, og at respekten nogle gange glipper. Vi har alle brug for steder, hvor man kan mødes på tværs af holdninger, baggrund og alder – steder, hvor uenighed kan være tryk og respektfuld. Det sted er biblioteket.

Biblioteket er mangfoldighed i praksis. Det er dér, man kan møde en verden, der er større end ens egen. Deltage i debatter, og det er dér, en stærk læsekultur begynder – en kultur, der ikke kun handler om at kunne læse, men om at ville læse. For læsning åbner døre til oplevelser, indlevelse og forståelse. Når vi læser, træder vi ind i andres liv og perspektiver – og på den måde skaber vi empati.

At læse er at øve sig i at forstå.  
At gå på biblioteket er at tage del i fællesskabet.  
At værne om biblioteket er at værne om demokratiet.

Derfor står vi i Danmarks Biblioteksforening klar til at samarbejde med jer – de nyvalgte og de genvaltte – om at udvikle bibliotekerne som lokalsamfundets hjerte og demokratiets hverdag.

For det er dér, det hele begynder: I mødet mellem mennesker, i samtalen, i læsningen – og i lysten til at forstå hinanden.

Velkommen til – og på gensyn til vore regionale kulturtræf hvor I kan blive valgt til den mest markante interesseorganisation for den kommunale kulturpolitik – Danmarks Biblioteksforening

Forside: Valgmøde i Fredericia.  
Foto udlånt af biblioteket.

## Danmarks Biblioteker

Et biblioteks- og kulturmagasinet  
29 årg., nr. 3. december 2025

## Udgiver/Adresse

Danmarks Biblioteksforening  
Farvergade 27D  
DK-1463 København K  
Telefon: 33 25 09 35  
e-mail: db@db.dk  
www.db.dk

## Redaktør

Mikkel Christoffersen (mc@db.dk), ansvarsh.

## Kommende numre af Danmarks Biblioteker

Tjek [www.db.dk/magasiner](http://www.db.dk/magasiner)

## E-magasin

Det nye nummer findes fra udgivelsesdagen på  
forsiden af [www.db.dk](http://www.db.dk) – Magasinet

**NB:** Pga. Post Nords omdelingsterminer kan DB  
ikke garantere, at den trykte udgave leveres i  
overensstemmelse med DBs udgivelsesplan

## Tidligere numre og artikler

Se [www.db.dk/magasiner](http://www.db.dk/magasiner)

## Abonnementspris

For medlemmer kr. 300,-  
For ikke-medlemmer kr. 650,-  
Studerende kr. 60,-

## Grafisk produktion

Stæhr Grafisk

## Tryk

Kailow Graphic A/S  
Denne tryksag er produceret under standarderne:  
DS 49001 CSR – ISO 14001. Miljø - ISO 9001  
Kvalitet - OHSAS 18001 Arbejdsmiljø



## Oplag

Distribueret 1.324 + 100 til anden uddeling  
ifølge Dansk Oplagskontrol  
ISSN nr.: 1397-1026

Gengivelse af artikler tilladt med kildeangivelse.  
Artikler m.v. afspejler alene pågældende  
skribents holdning.

## Danmarks Biblioteksforenings Forretningsudvalg

Paw Østergaard Jensen (A) Albertslund, forper-  
son. Claus Mørkbak Højrup (V) Hjørring, politisk  
næstforperson. Annette W. Godt, chef for Kultur-  
maskinen og Odense Biblioteker og faglig næst-  
forperson.  
Signe Bekker Dhiman (A) Aabenraa. Anette Mor-  
tensen (V) Stevns. Carsten Petersen (C) Sorø. Johs  
Poulsen (B) Herning. Lars Bornæs, bibliotekschef  
Silkeborg. Kristine Nygaard, bibliotekschef Aal-  
borg. Britta Thuun-Petersen, biblioteks- og bor-  
gerservicechef Viborg.



**26: Tove Faber:**

”Det virker ikke som om, at man i praksisverdenen føler det naturligt at koble forskning på de spørgsmål, der opstår.

Omvendt må forskningsverdenen byde sig til. Når det endelig sker, får man ofte forskningsbeskrivelser af praksis, men man får ikke handlingsanvisende forskning, og det kunne jeg rigtig godt tænke mig.”



**KV 2025**

- 4 Danmarks største vælgermøde**  
Se klip fra Silkeborg, Ringkøbing, Randers, Holstebro, Ulfborg, Esbjerg, Fredericia, Odense, Nyborg, Høje Taastrup, Holbæk og Odsherred
- 10 Børnevalget 2025: Et tilløbsstykke med ca. 23.500 deltagende børn**  
*Mikkel Christoffersen*

- 12 Bogrygge og parykker. Samskabelse mellem bibliotek og teater i Svendborg**  
*Berit Sandholdt Jacobsen*

**LÆSNING**

- 14 Hvorfor læser de ikke?**  
Ny viden om læsning  
*Christian Lauersen og Isabella Gothen*
- 16 Måske Mattias Tesfaye skulle se mod Odsherred!**  
*Lærke Malmbak*
- 18 Sociologen, der elsker udlånsdata**  
Ea Hoppe Blaabæk stiller spørgsmål om sammenhængen mellem socioøkonomiske forhold og læsning  
*Mikkel Christoffersen*

- 20 LibrarIN: Biblioteker som laboratorier for social innovation**  
*Andrew Cranfield*

- 21 Bibliotekernes Huse. Anmeldelse**
- 22 Når biblioteket spejler byen. Ishøj Bibliotek og Nepalesisk Kulturfællesskab**  
*Heidi Knudsen Rostholm*

- 24 Nationale statistikudfordringer: En løsning skulle være på vej**  
*Leif Andresen*

- 26 Interview med Tove Faber: Ny professor i biblioteks- og informationsvidenskab på Syddansk Universitet**  
*Mikkel Christoffersen*

- 28 Folkebiblioteket 'for alle' set fra et brugerperspektiv**  
*Anne-Sofie Elbrønd Nissen*

- 30 Hvad er en protopi?**  
Realistiske fremtider i fremtidsværksteder  
*Karoline Ingemann Jensen*

# DANMARKS STØRSTE VÆLGERMØDE

## Bibliotekernes klip fra valgmøderne rundt i landet

Den 27. oktober blev en festdag for demokratiet, da biblioteker i flere end 30 kommuner landet over slog dørene op til Danmarks Største Vælgermøde. Bibliotekerne afholdt endvidere valgarrangementer i mange andre fora og opsætninger.

### SILKEBORG



Silkeborg indbød til "Danmarks største grønne vælgermøde" på biblioteket i samarbejde med Sammen om Verdensmål Silkeborg, Arternes Silkeborg og Danmarks Naturfredningsforenings lokalgruppe. Ikke mindre end 14 kandidater fra 10 lister var inviteret til en aften med spørgsmålene:

- Grøn energi i Silkeborg – hvordan og hvor skal vi prioritere den grønne energi?
- Mobilitet – hvordan kommer vi rundt i Silkeborg?
- Mere natur i Silkeborg – hvordan vægter vi benyttelse versus beskyttelse af naturen? Hvordan sørger vi for, at borgeren møder naturen i sin hverdag?
- Silkeborgs vand – hvordan skal vi sikre vandkvaliteten i åer, vandløb og i fremtidens drikkevand?

### RINGKØBING



I Ringkøbing havde debatten overskriften "Kan kultur betale sig?" Politikere, kulturfolk og borgere debatterede livligt kulturens betydning for det gode liv i kommunen. Ni kulturordførere og ca. 130 tilhørere kom med indspark i debatten.

Debataftenen var arrangeret af Kulturskolen Ringkøbing-Skjern og Ringkøbing-Skjern Bibliotekerne.

## RANDERS



Den 30. oktober inviterede Kulturhuset til et levende debatforum, hvor borgere, politikere og kulturinteresserede kunne tage pulsen på kulturens rolle i Randers Kommune. Hvilken retning skal kommunens kulturliv tage? Hvordan kan kultur styrke fællesskabet og skabe løsninger på de store velfærdsudfordringer lokalt og nationalt?

Moderator var journalist og tv-vært Tine Gøtzsche, og arrangementet var et samarbejde mellem Randers Kunstmuseum, Museum Østjylland og Randers Bibliotek. Inden aftenens debat kunne man varme op med et foredrag af forskningslektor Roger Buch, der guidede deltagerne igennem det forestående kommunalvalg.

## HOLSTEBRO OG ULFBORG



Politisk redaktør TVMV Klaus Knudsen Pedersen styrede debatten med de ti kandidater



På Holstebro Bibliotek afholdtes vælgermøde med debat mellem ti spidskandidater modereret af politisk redaktør og journalist på TV Midtvest, Klaus Knudsen Pedersen.

På Ulfborg Bibliotek - tv. - blev der indbudt til "Banko og byråd - Fuld plade på demokratiet". Her blev de klassiske taler lagt til side, og bankopladerne sat i spil, mens kandidaterne tog snakken om det gode fællesskab og andre temaer.

Arrangementerne fik støtte fra Nordea-Fonden.

## ESBJERG



Et stort vælgermøde med 13 kandidater og 200 deltagere – og en masse spørgsmål og synspunkter. Spørgsmålene havde borgere formuleret skriftligt i ugerne frem mod mødet, men der var også mulighed for som afslutning på paneldebatten at stille spørgsmål til politikerne.

Rikke Baltzer, nyhedschef på tvSyd, var aftenens moderator, og der var bl.a. fokus på, hvordan Esbjerg Kommune kan udvikle sig de kommende år og på, hvad der kan gøre Esbjerg Kommune til et endnu bedre sted at bo.



## FREDERICIA



Fredericia havde en succesrig debataften den 27. oktober arrangeret af Fredericia Bibliotek, Fredericia Gymnasium og Fredericia Dagblad. Over 400 mennesker var samlet for at høre debat om fem temaer mellem de 13 spidskandidater, der blev styret af Dagbladets chefredaktør Peter Hagemund Hansen.

## ODENSE



I Odense blev valg mødet holdt på biblioteket, og selv trapperne måtte tages i brug. Ca. 135 publikummer dukkede op for at diskutere med kandidater fra 12 lister. Tema var bl.a. Kultur for pengene: Hvad vil Odense? Skal Odense investere i musik, teater, biblioteker – eller noget helt andet? Hvilken kultur skal vi prioritere, og hvordan skal skattepengene bruges bedst?

## NYBORG

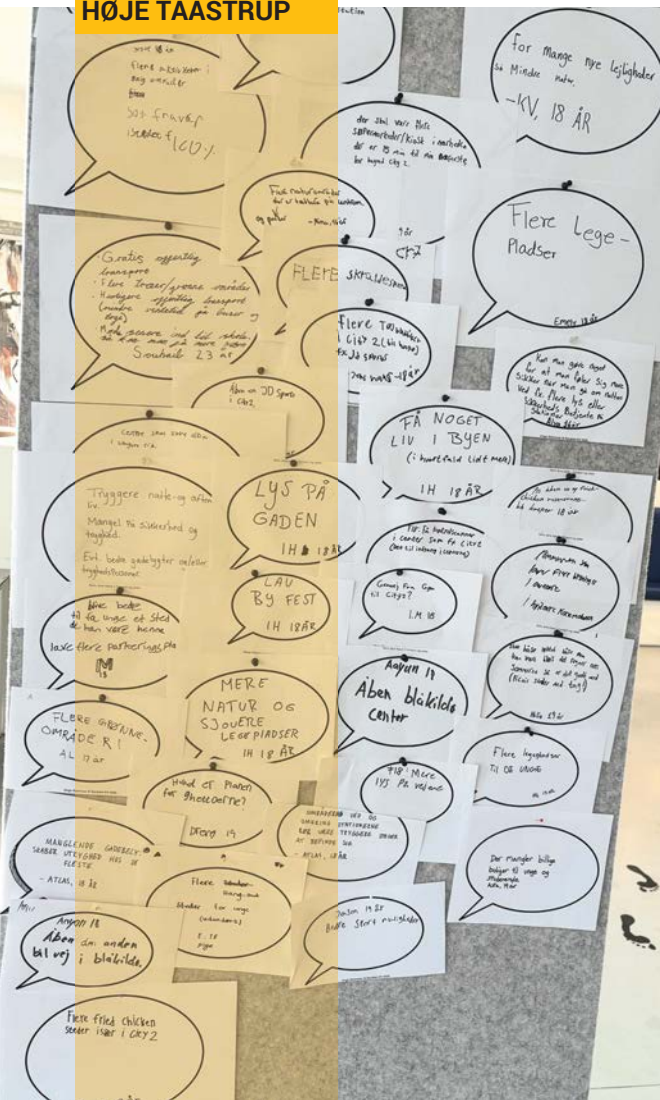


Nyborg Bibliotek bød til stor valgdebat med alle spidskandidater fra alle lister i Kulturhuset Bastionen. Emnerne var brede. Hvad er kulturens betydning for kommunen, og hvad er visionen fremadrettet?

Nyborg Voldspils kor, Many Voices, sang for til fællessang, og Nyborg Vinterskoles Performing Dance hold 5 bød på et kulturelt indslag halvvejs i debatten.



## HØJE TAASTRUP



Bibliotekerne i Høje Taastrup bød på vælgermøde i samarbejde med gymnasiet og ungdomsskolen.

Eleverne fik først et oplæg fra Selma de Montgomery fra Den grønne ungdomsbewægelse og bagefter rundkreds snakke med en række lokalpolitikere og regionspolitikere. Ungdomsskolen havde et demokrativærksted, hvor de unge skulle skrive ønsker i taleboller. Det samles alt sammen i en bog, "Unge Stemmer", som det nye byråd vil få overrakt.



## HOLBÆK



I Holbæk var biblioteket vært for mange politiske valgdebatter via samarbejde med det Tværpolitiske Samarbejde i Holbæk Kommune.

Med Danmarks Største Vælgermøde ville man derfor lave noget andet. Holbæk satte fokus på unge og iværksatte derfor et arrangement i samarbejde med ungehuset Lucerna og Ung Holbæk.

Det blev en eftermiddag med knap 80 unge - de fleste førstegangsvælgere - som alle kom igennem tre forløb: Speeddating med ungdomspolitikere, demokratisk fælleslæsning og kommunevalgsbingo.

Det var nogle festlige timer med mange unge igennem!





Odsherred Bibliotek og Kulturhuse afholdt et traditionelt vælgermøde med et panel af repræsentanter fra 12 af 13 lister. Over 160 spørge- og debatlystne borgere deltog og fyldte salen, Aksen, på Asnæs Bibliotek. Coach og tidligere journalist Morten Hartkorn og journalist Sophie Bang Jacobsen fungerede som moderatører.

Bibliotekerne afholdt vælgermøder i bl.a. Albertslund · Billund · Brøndby · Brønderslev · Esbjerg · Fredericia · Glostrup · Herlev · Herning · Hillerød · Hjørring · Holbæk · Holstebro · Høje-Taastrup · Køge · Nyborg · Odense og Vollsmose · Odsherred · Ringkøbing-Skjern · Roskilde · Silkeborg · Skive · Stevns · Struer · Svendborg · Varde · Viborg · Aabenraa · Aalborg · Århus, Harlev, Beder-Malling bibliotek og Lystrup bibliotek

# BØRNEVALGET 2025 BLEV ET TILLØBSSTYKKE!

Flere end 23.500 børn deltog. Og Møgmis vandt foran Hunden Ib.

En ny og herlig demokratisk tradition er Bibliotekernes Børnevalg, når de voksne skal stemme ved folketingsvalg og kommunalvalg - og således også ved Kommunalvalg 2025 som ved folketingsvalgene i 2019 og 2022 og kommunalvalget i 2021.

Stemmestederne var åbne siden 27. oktober for de 4-12 årige, og stigningen i populariteten af Børnevalg er ganske markant. Antal afgivne, gyldige stemmer steg i år med 50% til 23.500 fra stemmesteder i hele landet, og med nøjagtigt 6.336 stemmer gik sejren til *Møgmis* med sloganet: "Ja til retfærdighed." Ikke langt derefter kom *Hunden Ib* med det sympatiske slogan "Ja til at hjælpe andre."

*Møgmis* skriver sig ind i en flot vinderhistorie sammen med

*Vildheks* (2019), *Ternet Ninja* (2021) og *Eddie* (2022). Bag *Møgmis* – eller *Puttegøj-Ronaldo* som den retteligen hedder - står forfatter Sophie Souid og tegner Thomas Hjorthaab. Siden 2022 er det blevet til syv bøger om den hævntrøstige kat og den ildlugtende teenagedreng Sivert. Bøgerne udkommer på Gads Forlag.

"Vi er så stolte og bærede over, at vores *Møgmis* har vundet Børnevalget – især med alle de skønne kandidater på valgkortet. Det er børnene, vi laver bøgerne til, så deres stemmer betyder alt for os! Tusind tak!", sagde Sophie Souid efter at have fået nyheden.

Børnevalget er arrangeret af Danmarks Biblioteksforening og Ballerup Bibliotekerne i samarbejde med folkebiblioteker over hele landet. Ballerup fik oprindeligt idéen og havde sit eget lo-



kale børnevalg i 2015, inden konceptet bredte sig. Mens de voksne har stemt til kommunal- og regionsrådsvalget, har børn fået mulighed for at opleve, hvad demokrati og valg handler om på en måde, der er tænkt som sjov, men også meningsfuld. Bibliotekernes Børnevalg fungerer som et skridt på vejen til børnenes demokratiske dannelse.

De fleste steder er der både valgplakater for kandidaterne og rigtige stemmebokse foruden selvfølgelig de officielle stemmesedler, stemmeboks og aldersrelevante bøger om demokrati og samfundsforhold.

■ **MIKKEL CHRISTOFFERSEN**  
Redaktør, Danmarks biblioteker



Der var ca. 250 afstemningssteder til Børnevalget 2025.



Møgmis' "forældre": Forfatter Sophie Soud og tegner Thomas Hjorthaab.

Tv.: I Nyborg kom vælgerne både i flok fra Valhalla Børnehus og dryppende enkeltvis som bl.a. Alma.



# BOGRYGGE OG PARYKKER

## SAMSKABELSE MELLEM BIBLIOTEK OG TEATER

**Hvad har hyldemeter af bogrygge og reoler med parykker til fælles? Kan Shakespeares univers åbnes for de helt små både via biblioteket og teatret? I Svendborg har BaggårdTeatret og Svendborg Bibliotek gjort forsøget.**

Siden sæson 23/24 har de to institutioner sat sig for at samarbejde om et teater- og litteraturtilbud til skoler og daginstitutioner. Et samarbejde der er praktisk orienteret og lægger ekstra lag på den oplevelse, børnene får.

I forvejen står BaggårdTeatret for Svendborg Skoleteater, og har hvert år ca. 1/3 af hele kommunens skolebørn i teatret. Svendborg Bibliotek har Daginstitutionsteaterordningen og vælger de forestillinger, som børnehave- og vuggestuebørn oplever i kommunen.

### Fra vrede flammer til booktasting

Praktisk foregår det sådan, at Svendborg Bibliotek sammen med BaggårdTeatret indkøber aktuelle og relevante teaterforestillinger til målgruppen (0-6 år).

Når forestillingerne vises på BaggårdTeatret, stiller biblioteket med en vært der både før og efter forestillingen tager imod børnene, sætter stemningen og laver en relevant aktivitet med dem. Det kan også foregå på biblioteket, på en daginstitution eller skole.

Et eksempel er børneforestillingen *Frejas Flammer* af Nørregårds Teater, der handler om pigen Freja, der ikke kan tøjle sin vrede. Frejas vrede kan tænde en hel ildebrand! Når det bobler indeni, bliver hendes kinder glødende røde, og hun skriger som en sirene. Hun ved bare ikke, hvordan hun skal få det til at stoppe igen. Forestillingen spiller både kl. 11 og kl. 14 på BaggårdTeatret, og i pausen mellem forestillingerne, står de gode folk fra børnebiblioteket klar til at putte ALLE følelser i en hyggelig krea-aktivitet. Til en anden forestilling er det garnrester, man kan vikle og vikle og vikle igen, så det taler sammen med

forestillingen til de helt små, der hedder *Vi skal gøre det igen* af Teater My. Til forestillingen *Regnbuebillen* af Faster Cool, kan børnene gå på opdagelse i en krible-krable-udstilling i alle regnbuens farver.

Teatret står for al teknisk udstyr og afvikling af forestillingerne herunder teknisk personale, brandvagt og rengøring. Man deles om at markedsføre og kommunikere om samarbejdet.

Når det gælder forestillingerne til skolebørnene, udvikler biblioteket booktalks og bogpakker, der kredser om samme emne som teaterforestillingerne. Skoleklasserne modtager en bogpakke og kan forberede sig på det, de skal ind og se. Det kan også være skoleklasser, der kommer ind til booktalks på biblioteket og hører om ungdomsromaner, der læner sig tematisk op af forestillingen. Til forestillingen *Rør mig, rør mig ikke*, der er en ny produktion af BaggårdTeatret, Teatret Hils din Mor og teatret Svalegangen, og handler om aseksualitet – livet uden det store crush – byder Svendborg Bibliotek på Booktasting. Her får eleverne lov at smage på bøger på en sjov og anderledes måde. Kan man dømmen en bog på dens omslag? Hvordan smager en bog?

### Ressourcer og relationer

#### – samarbejdsfordele for Børnebiblioteket

I Svendborg er Børnekulturkonsulenten og koordinatoren for Børnebiblioteket én og samme person, hvilket bl.a. betyder, at synergisamarbejder med kommunens øvrige kulturinstitutioner er en forankret del af Børnebibliotekets DNA. Så et øget samarbejde med BaggårdTeatret var indlysende. Sammen



Fotograf: Ard Jongsmas

Dramatiske situationer fra forestillingen *Museet for Eventyrrester*. Ting og sager falder ud af eventyrene, og kusten forsøger sammen med børnene at finde ud af, hvilke historier de mon har skullet fortælle. Co-produktion mellem Luna Park Scenekunst og BaggårdTeatret præsenteret i samarbejde med Svendborg Bibliotek marts 2025.



gør vi både litteratur- og teateroplevelser større. Når teater udvides med litteratur og aktiviteter, sikres en bredere og bedre forståelse af det oplevede hos både førskole- og skolebørn, da de får en flerstrengt indgang til det oplevede. For nogle vil det være teateroplevelsen, der står stærkest og for andre litteraturen, men uanset hvad spiller de to områder ind i og understøtter hinanden og synes dermed at efterlade et større aftryk hos børnene og de unge. Hos især de mindre børn er litteraturen og de forskellige aktiviteter også med til at give dem et sprog, som de kan bearbej-

de og beskrive teateroplevelsen med.

Helt lavpraktisk er der også en lang række fordele ved samarbejdet. Først og fremmest er der et større outreach, idet der trækkes på to institutioners formidlingsplatforme og publikumskredse, hvorved begge når ud til langt flere. Så børn, unge, forældre, bedsteforældre, pædagoger, lærer, samarbejdspartnere og (forhåbentlig) et par lokalpolitikere oplever at få langt mere end de forventede.

Derudover betyder samarbejdet, at førskoleforestillingerne nu kan afvikles på et rigtigt teater fremfor tidligere, hvor forestillingerne foregik i lejede lokaler, der var mere eller mindre egnede til formålet. Børnebibliotekets ressourceforbrug, der før gik til mørklægning, stoleopstilling og ind- og udbæring, kan nu anvendes til relations- og formidlingsarbejde.

### Litteraturen og samlingen

For børnebiblioteket er kernen i samtlige aktiviteter i samarbejdet forbundet med samlingen. Det gælder om at få trukket forestillingernes emner, tematikker og stemninger over i litteraturen og sproget; om det er kønsidentitet eller krible-krabledyr, så har biblioteket et væld af fantastiske materialer, der kan sættes i spil. Så bøgerne og alle de sprogstimulerende materialer spiller en afgørende rolle i samtlige af de teaterrettede biblioteksaktiviteter. Derudover er børnebibliotekets arbejde først og fremmest relationsarbejde, og relationer opstår i samtalen, i legen, i nørklær – og nørderiet og i oplevelserne. Jo flere steder børnene og de unge (og deres voksne) møder børnebibliotekaren i og udenfor biblioteksrummet, desto større resonans får biblioteket, og dermed den værdi vi kan og skal skabe i alle børn og unges liv.

PS: Desuden er fotografier fra professionelle teaterforestillinger en gave til ethvert arrangementskatalog. Det ser bare federe ud!



Teateransvarlig børnebibliotekar Nanna Frost, stod klar til at tage imod de små, da de i foråret 2025 så *Barnvognen* af Teateret Riddersalen på BaggårdTeatret. Foto: Svendborg Bibliotek.

**BERIT SANDHOLDT JACOBSEN**  
Biblioteksleder, Svendborg Bibliotek



Onsdag d. 29/10 havde bibliotekarer og læseguides Rikke Rosenbeck og Ann Luther Torp besøg af en klasse fra FGU-Skolen Øst Roskilde/Lejre på INSP! i Roskilde. Sammen læste de uddrag fra to tegneserier og talte undervejs om det, de havde læst.

# HVORFOR LÆSER DE IKKE? FRA ANTAGELSER TIL VIDEN

Roskilde Bibliotekerne har foretaget en omfattende undersøgelse af de lokale borgeres læsevaner. Svarene både bekræftede, overraskede og kaldte på konkret handling.

Læsekrise, læselyst, læsekultur: Læsning debatteres flittigt i Danmark godt hjulpet på vej af omfattende nationale undersøgelser og rapporter, der de seneste par år har arbejdet på en opkvalificering af måden, vi taler og arbejder med læsning på – på tværs af sektorer og på tværs af ministerier. Men spørgsmålet om, hvordan man konkret griber til handling lokalt, træder ikke ligeså tydeligt frem i medierne. For hvordan kobler man nationale indsigter med lokal demografi? Hvad der virker i Silkeborg, virker ikke nødvendigvis i Aabenraa – så hvordan sikrer vi os, at vi ikke rammer forbi målskiven, når vi sætter nye tiltag og ideer i søen?

I Roskilde Kommune er en stærk læsekultur en vigtig politisk prioritet med et særligt fokus på de borgere, der ikke har bogen og læsningen som en fast del af deres liv. For at løfte den ambition gennemførte Roskilde Bibliotekerne i sommer sammen med Seismonaut en repræsentativ undersøgelse af læsevaner og læsekultur lokalt. Udover at undersøgelsen har givet os viden om borgernes læsevaner, læsebarrierer og læsemotivation, styrker den også vores muligheder for at få flere til at opleve læsning, som noget der kan have betydning i deres liv.

Fire centrale resultater fra undersøgelsen påkalder sig særlig opmærksomhed:

■ **20% af borgerne er sjældne læsere**

Der er flere sjældne læsere blandt mænd end blandt kvinder – og flere blandt yngre borgere end blandt ældre.

■ **26% af de unge forbinder læsning med negative værdior**

Mere end hver fjerde ung har valgt negative værdior til at beskrive sit forhold til læsning.

■ **68% under 30 år er åbne for at læse mere, end de gør**

En stor andel af de unge under 30 år mener, at stærkere sociale fællesskaber omkring læsning, mere inspiration eller lettere adgang til god litteratur vil få dem til at læse mere, end de gør.

■ **De største barrierer for læsning er mangel på tid og koncentration**

Hver anden borger angiver, at manglende tid er en af de primære hindringer for at læse eller lytte mere. Derudover oplever hver femte, at det er svært at koncentrere sig, hvilket også begrænser deres læsning.



Hent *Roskilde læser: En undersøgelse af læsevaner og læsekultur* og *Unge og læsning. Et inspirationskatalog til arbejdet med unge læsere i alderen 16-29 år*.

Bogbussen besøger Pulsen Gymnasium i Roskilde som en del af vores fortsatte arbejde med at styrke læsekulturen i Roskilde Kommune. Formålet med besøget var at vække nysgerrighed og læselyst blandt eleverne gennem et uformelt møde med biblioteket og dets mange muligheder.

## Målrettede indsatser på baggrund af nuanceret viden og data

Hvad vidste vi, før vi gik i gang?

At læsning træner vores koncentration og fordybelsesevne, giver indblik i eget og andres liv samt styrker evnen til kritisk tænkning. Læsning stimulerer også børns sproglige udvikling og har afgørende betydning for, hvor godt de klarer sig både socialt og i skolen.

Hvad vidste vi ikke?

Hvad er det helt præcis, der kan få forskellige grupper til at læse eller læse mere?

Den viden er nu opnået med undersøgelsen, der giver et indblik i, hvordan og hvorfor borgerne læser, hvilke faktorer, der kan få dem til at læse mere, og hvordan læsning indgår i deres hverdag. Derudover belyses forskelle i læsevaner på tværs af køn, alder, uddannelse og familieliv. Data hjælper os til at forstå borgernes motivationer for at læse og ikke mindst deres barrierer for ikke at læse. **Der efterspørges bl.a. mere tid, mere fællesskab og bedre og mere inspiration.**

Den nye viden skal nu bruges til yderligere at kvalificere det, vi allerede gør i forvejen, samt når der skal udvikles nye tiltag målrettet de enkelte gruppers læsemotivation og læsebarrierer. Undersøgelsen viser bl.a., at det i højere grad er de ældre borgere frem for de yngre, der finder inspiration gennem deres netværk. Den viser også, at hver fjerde ung forbinder negative værdier med læsning, og ikke mindst at 68% af de unge er åbne for at læse mere, end de gør. Vi skal arbejde strategisk med stærkere sociale fællesskaber omkring læsning – fællesskaber, der forhåbentlig også kan være med til at sikre lettere

adgang til god, spændende, sjov, fantastisk og inspirerende litteratur – uanset alder og forudsætninger.

Vi kan ikke forvente, at borgerne automatisk kommer til os for dette. Der skal fortsat bygges bro til de steder, hvor de allerede er. Det er her, der skabes de nye stier, der forbinder og knytter lokalsamfundet tættere til biblioteket.

Heldigvis har glæden ved litteratur og læsning mange ansigter. I maj indviede vi vores nye bogbus, der som noget nyt også laver pop-ups i samarbejde med foreninger, institutioner og andre, der måtte være interesserede. Her har bussen allerede været på besøg i det boligsociale område Æblehaven/Rønnebærparken, ligesom den i oktober rullede op ved HTX i Roskilde pakket med relevant litteratur til de unge htx'ere.

I direkte forlængelse af læsevaneundersøgelsen har vi nu også kickstartet et forløb i samarbejde med FGU under temaet "Fællesskaber", hvor eleverne gennem guidede fælleslæsninger på Boserupsgård Naturcenter får åbnet deres øjne for, at de faktisk er en del af flere fællesskaber, end de måske selv er klar over.

Idéer er der masser af, men med læsevaneundersøgelsen under armen har vi nu også konkrete pejlemærker i forhold til, hvor og hvordan vi bedst rammer borgerne i Roskilde Kommune lige i læsehjertet.

■ **CHRISTIAN LAUERSEN**

Biblioteks- og Borgerservicechef, Roskilde Kommune

■ **ISABELLA GOTHEN**

Specialkonsulent, Roskilde Bibliotekerne

## FAKTA

Undersøgelsen er baseret på en survey, som er udsendt til borgere i Roskilde Kommune. Spørgeskemaet blev distribueret gennem to kanaler: Et online panel og via e-Boks. I alt har 691 respondenter svaret på spørgeskemaet. Det er Seismonaut, der har foretaget analyserne. For at sikre repræsentativitet er data vægtet efter køn og alder inden for fem alderskategorier. Desuden er der foretaget en vægtning, så data afspejler den geografiske fordeling mellem Roskilde by og kommunens mindre byer.

# MÅSKE MATTIAS TESFAYE SKULLE SE MOD ODSHERRED!

Filosofisk værksted. Kor med ord. Læsehuler med yndlingsfigurer. Danmarks største læsefestival for børn og unge, Odsherred Læser, skaber overraskende indgange til litteraturen for at modvirke den dalende læseglæde blandt børn og unge.

På gulvet i et klasselokale sidder 17-årige Isabella og skruer røde papstykker sammen. Til dagligt går Isabella på omsorgs- og sundhedslinjen på FGU i Nordvestsjælland. Sammen med 11 andre elever og en håndfuld lærere er hun i gang med at bygge en stor, grøn hule til den kendte DR Minisjang-figur Børste.

Hver elev bringer noget til arbejdet, de er gode til. Selv har Isabella designet skruer i 3D-print, så de bliver røde som resten af postkassen og ikke blå som almindelige plastikskruer. Hun har også forbundet en lille computer indeni postkassens mave til en ringeklokke udenpå. Når man trykker på ringeklokken, lyder en livlig børnestemme indenfor i hulen ligesom Børste: "Skal vi lege?"

## Danmarks største læsefestival for børn og unge

Det er læsefestivalen Odsherred Læser, der har rakt ud til Isabella og de andre FGU-elever. Odsherred Læser bliver afholdt hvert år i uge 45 i den vestsjællandske kommune, og i løbet af de tretten år festivalen har eksisteret, har Odsherred Læser vokset sig til Danmarks største læsefestival for børn og unge. I alt er op mod 5.000 børn og unge involveret i festlighederne henover novemberdagene.

Men det er ikke kun festivalen, der har vokset sig større. Det samme har den opgave, festivalen forsøger at løfte.

"Vi ser desværre, at læseglæden blandt børn og unge falder år for år. Det er en virkelig alvorlig sag, for man klarer sig bedre på de fleste parametre i livet, når man er god til at læse. Men konkurrencen fra særligt skærmene og techgiganterne er stor. Derfor er det vigtigt, at de indgange vi voksne skaber til litteraturen for børn og unge bliver endnu bedre og mere opfindsomme for at tage kampen op", siger festivalleder Anne-Marie Donslund.

Ifølge Anne-Marie Donslund er hele formålet med læsefestivalen at overraske deltagerne og gøre dem nysgerrige på, hvad litteratur faktisk er og kan ved at bringe forfattere og illustratører af ny dansk børne- og ungdomslitteratur til Ods-



En engageret deltager!

herred og vise nye, sjove og gerne snirklede veje ind i fortællingernes mangfoldige verden. Når ugen er omme, skal alle der har været med forstå, at litteratur handler om meget mere end 'bare at læse bøger'. Det gælder ikke kun børnene og de unge, men også de voksne, der understøtter læsenysgerrigheden, såsom lærere og pædagoger.

## 3240 sider med taknemmelighed

I år er festivalens tema livsglæde. Mange aktiviteter lægger derfor op til, at man med afsæt i litterære emner reflekterer over, hvilke oplevelser i livet der gør en glad eller vækker helt andre følelser. Blandt andet i de såkaldte Taknemmelighedsdagbøger: Små hæfter med opgaver og spørgsmål til ting, man sætter pris på i hverdagen. Bøgerne er sendt ud til i alt 648 elever, som hver dag gennem skoleugen skal udfylde én eller flere sider. Når ugen er omme, burde der være minimum 3240 sider fulde af taknemmeligheder.

En anden aktivitet på programmet er Mindebanken. Her besøger skønlitterær forfatter Lærke Malmbæk 8. og 9. klasser



Forfatter og lærer Lærke Malmbak i skriveværksted

med et skriveværksted. Ved hjælp af en mindemotor, hvor man starter hver sætning med de samme tre ord - jeg kan huske... - sendes skribenten på tur ned i erindringernes ofte oversete detaljer.

”Skriften er enestående til at ruske op i hukommelsen. Ofte oplever man, at det, man skriver frem, har stor værdi. Ikke nødvendigvis for den verdenslitterære historie, men for én selv, og det er jo også grund nok i sig selv til at skrive”, siger Lærke Malmbak.

Hendes skriveværksted lægger op til, at klasserne samler teksterne til en fælles bog, så eleverne får et håndfast produkt med hjem – og en følelse af at være forfattere. For Lærke Malmbak, der har flere års erfaring som skriveunderviser i folkeskoler, siger, at det ofte er, når de unge forstår, at de ”godt kan og må være en del af den verden”, at deres nysgerrighed for alvor bliver vakt. Fra at være noget fjernt, som andre bestemmer man skal dyrke, oplever de pludselig af få medejerskab i litteraturen.

”De synes, det er både sjovt, tankevækkende og faktisk også lidt sejt. Tit hører jeg dem snakke videre om det, de har skrevet – i frikvartererne eller måske ligefrem læser det højt for hinanden. Også – og måske faktisk især – de typer, der kan ellers kan have lidt for meget krudt bagi.”

### Kom til Odsherred, Mattias Tesfaye

Måske bør Undervisningsministeriet overveje at se i retning af Odsherred Læser, når de leder efter alternative metoder til at genvække lægeglæden på. Der er i hvert fald nok af opfindsomme programpunkter at vælge imellem. Filosofisk Værksted, Godt Humør i Kirken, Hemmelige Steder og Kor med Ord lyder bare nogle af de mere end 70 aktiviteter, som alle kommunens dagplejer, vuggestuer, børnehaver, skoler og ungdomsuddannelser har haft at vælge imellem i år.

Og så er der selvfølgelig Børstes hule med den fine røde postkasse udenfor døren, der spørger ”Skal vi lege?”. Hulen er en del af en læsehuleudstilling, hvor børn kan gå på nysgerrig jagt i husene hos nogle af deres yndlingskarakterer. I den lille

by Læserup, som for en stund er rykket ind i Pakhusgalleriet i Nykøbing Sjælland, bor både Børste, Ternet Ninja, Hunden Ib, Frk. Ignora og festivalens egen blå maskot, Bibber.

For Isabella, der selv har slået sig lidt på skolegang og læsning, har det været en god oplevelse at arbejde med Børstes Læsehule og skabe en positiv indgang for børn til litteraturen. En dag skal Isabella formentligt arbejde som pædagogisk assistent og understøtte børnehavebørn i en tryk og læringsrig hverdag, og arbejdet har sat gang i nye overvejelser.

”Det har været mega hyggeligt og spændende at lave noget, der er sjovt for små børn. Og det har fået mig til at tænke over, hvordan litteratur ikke bare er at sætte børn foran en bog. Det betyder noget, at de kan komme ind og se det og få det i hænderne. Ligesom voksne også har godt af at få ting i hænderne fremfor bare at sidde og lave computerarbejde.”

Anne-Marie Donslund er meget tilfreds med årets festival og kalder det den største og bedste hidtil. Hun håber, at festivalen vil blive ved med at vokse og en dag måske ligefrem vokse ud over Odsherreds kommunegrænser.

”Vi synes selv at nogle af de ting, vi gør, er gode nok til at blive lagt mærke til af landspolitikerne. Undervisningsminister Mattias Tesfaye er meget velkommen til at komme på besøg til næste års Odsherred Læser. Måske kan uge 45 en dag ligefrem blive en litterær festuge for børn og unge i hele Danmark. Det fortjener både litteraturen og de yngre generationer. For litteraturen har det hele, men som voksne må vi gøre os endnu mere umage med at indvie læsere, for der er mange, som kæmper om deres opmærksomhed, og de ved ikke altid hvilke vidunderlige ting, de går glip af.”

### ■ MIKKEL CHRISTOFFERSEN

Redaktør, Danmarks biblioteker

### ■ LÆRKE MALMBAK

Forfatter og skrivekonsulent

Fotos: Odsherred læser

# SOCIOLOGEN, DER ELSKER UDLÅNSDATA



Ea Hoppe Blaabæk bruger en frygtelig masse biblioteksdata i sin sociologiske forskning – fysiske og digitale udlånsdata for at være mere præcis. Det er bibliotekets særlige rolle i samfundet som en institution, der kan bruges til at mindske social ulighed, der interesserer hende. Hun og kolleger kobler udlånsdata med demografiske data såsom køn, alder, uddannelse, indkomst o.lign. og stiller spørgsmål om sammenhængen mellem socioøkonomiske forhold på den ene side og læsning på den anden.

”Der er tegn på i forskningen, at forskellige former for kulturel aktivitet har gavnlige virkninger for individet – sang, teater osv. – men det står klart, at den væsentligste faktor er læsning”, fortæller Ea Hoppe Blaabæk.

> Hvis man vil sætte ind ét sted for at øge den sociale mobilitet, er læsning dér, der er mest effekt for indsatsen. Læsning mindsker social ulighed, og jo tidligere indsats jo bedre. Derfor er det interessant at se på de faktorer, der påvirker læsningen, og særligt familier og familiers handle-mønstre er kritiske her, fortæller sociologen.

## Til rådighed er ikke nok

Når samfundet stiller ressourcer til rådighed som f.eks. fysiske og digitale udlån, er det de ressourcestærke, der er bedst til at udnytte tilbuddet. En konsekvens af dét er, at det ikke er tilstrækkeligt blot at stille ressourcer til rådighed, hvis man vil have alle til at bruge dem. De skal formidles.

”De ressourcetsvage familier ser typisk ikke tilbuddene”, forklarer sociologen. ”Det så vi under COVID-19 nedlukningerne. Før nedlukningerne var forældre med længere uddannelser meget flittigere lånere af fysiske børnebøger, men det var ikke nær så tydeligt digitalt på eReolen. Da nedlukningerne kom, var de til gengæld meget bedre til at udnytte det digitale tilbud end forældrene med kortere uddannelser. Det er et vigtigt fænomen at holde sig for øje, hvis man f.eks. vil fjerne biblioteks-bøder for at

fjerne barriererne for ressourcetsvage familiers brug af biblioteker. Det tiltag skal kommunikeres meget grundigt for at få effekt.”

## Læsning følger både af arv og miljø

Hvis tvillinger udviser mindre forskelle i adfærd end søskende, antager man – alt andet lige – at genetisk arv spiller en større rolle for adfærden end miljø. Derfor har Ea Hoppe Blaabæk og kolleger lavet et studie af alle Danmarks tvillingers bibliotekslån. Det viser sig blandt de 67.900 i undersøgelsen, at genetisk arv spiller en overraskende stor rolle.

> Læsning er lige så arveligt som uddannelse, kognitive færdigheder og psykiatriske diagnoser.

”Man skal ikke forstå det sådan, at der er et decideret læsegen”, advarer sociologen. ”Der er snarere tale om kognitive kompetencer – f.eks. evnen til at fordybe sig – og personlighedstræk såsom lysten til at fordybe sig. Det miljø, man vokser op i og ens opdragelse kan så hæmme eller frisætte de tendenser.” Her viser det sig, at ressourcestærke familier er bedre til at kompensere for eventuel lav nedarvet tilbøjelighed til læsning. Og omvendt selvfølgelig, så hvis du har lav nedarvet tendens til læsning i en ressourcetsvag familie, ser det ikke godt ud for din fremtidige læsning.

## Køn og uddannelse er afgørende for læsning

”Vi er i gang med forskningsprojekter, der viser, at køn er en meget vigtig faktor

for læsning. Specielt hos børn. Begge køn læser i skolen, men efter skole fortsætter piger med at læse, mens drengene i langt højere grad holder op. Efter køn er (forældres) uddannelse virkelig vigtigt”.

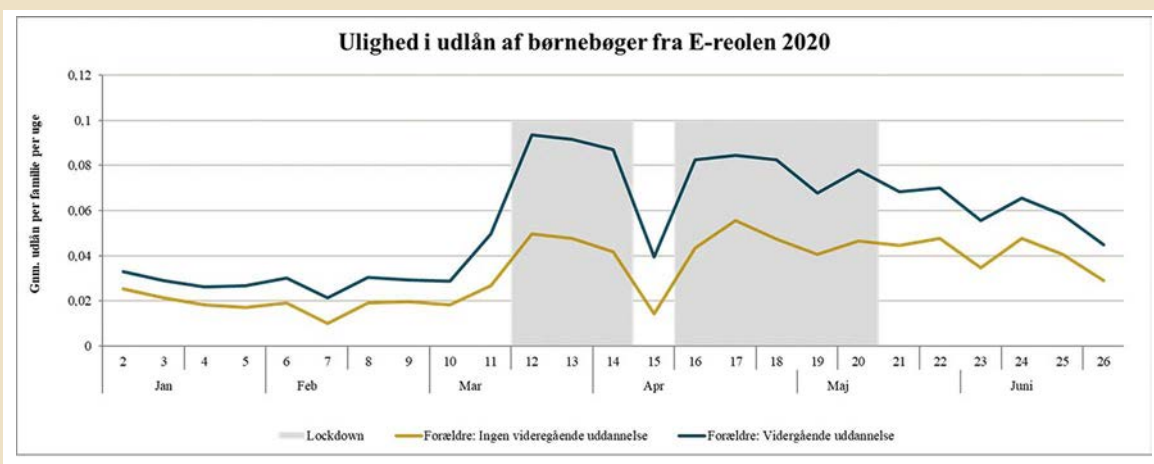
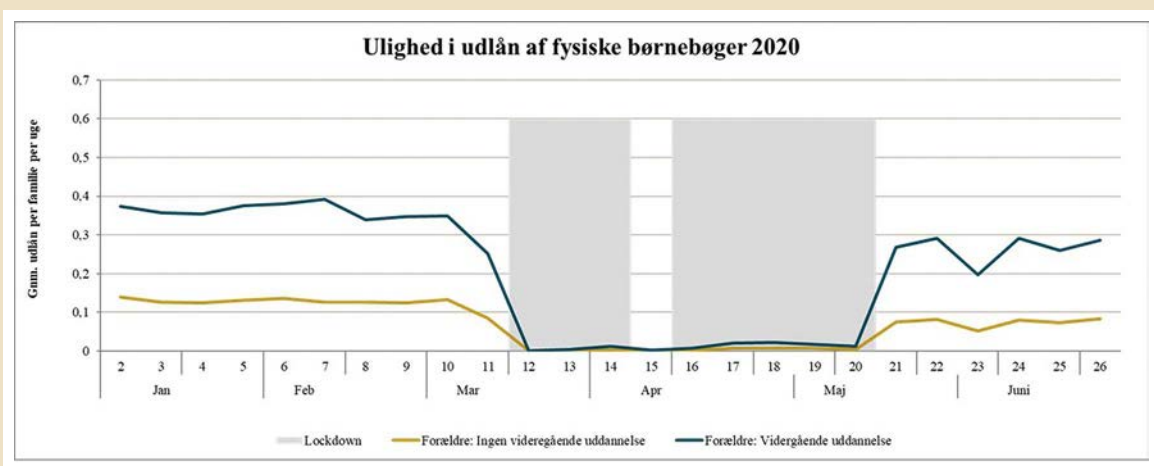
I en ny forskningsartikel blandt alle voksne danske biblioteksbrugere viser Ea Hoppe Blaabæk og kolleger, at uddannelse er den vigtigste faktor for, hvor højtlitterært man låner. Jo højere uddannelse, jo mere højtlitterær smag.

I udenlandsk forskning anvender man typisk indkomst for at tjekke økonomiens betydning, men i Danmark har vi ikke så store indkomstforskelle, så forskerne inddrog formue, hvor der er langt større forskelle herhjemme. Formue var vigtigere end indkomst, men uddannelse var altså stadig den vigtigste faktor.

## Hvad kan vi lære af forskningen?

Forskere begiver sig sjældent af med anbefalinger. Det er ikke deres formål, og meningene om, hvad man så skal gøre på baggrund af viden, er ofte delte. Når vi taler om, hvad man så skal lære, udtaler Ea Hoppe Blaabæk sig derfor udelukkende som privatperson og forælder.

”Vi skal kigge på det, der kan facilitere læsning. Jeg synes, det er vigtigt, vi får afsnobbet børns læsning. Det er ikke et argument mod børnelitteratur af høj kvalitet naturligvis, men det er vigtigt, børnene oplever, det er sjovt og hyggeligt at læse, om det så er *Bluey* igen-igen eller *Guinness Rekordbog*, som én af mine drenge var forelsket i en overgang, og som det bare er jævnt træls at have som oplæsningsbog”, griner hun.



Disse to grafer viser, hvad der skete under de to første lockdowns i 2020 på børneudlånet fra eReolen. Den øverste graf viser det fysiske udlån, der naturligvis går næsten helt i stå under nedlukningerne. Det er ret tydeligt, at forældre med videregående uddannelse har et meget højere udlån. Uligheden er knap så markant på det digitale børneudlån, men stiger markant, da det eneste tilbud er det digitale. Det viser, at forældrene med videregående uddannelse er langt bedre til at udnytte de tilbud, der er. En lille solstråle er, at anden nedlukning viser en lille indsnævring af uligheden.

"Tidlige indsatser er afgørende. Når børnene møder egentlig læsefærdighed i skolen, er det så meget nemmere, hvis de allerede er vant til bogen som medie. Man får de her børn i mellemskolen, der faktisk ikke rigtig kan læse, og det kræver så meget at få dem i gang, fordi der jo heller ikke er passende titler til dem i den alder. Så bliver det egentlige børnebøger, og det synes de selvfølgelig ikke er sjovt. De er tweens. Ikke børn."

>En anden ting er tilgængelighed, og det er mere end *til rådighed*. Til rådighed er nødvendigt, men ikke tilstrækkeligt.

"Sådan et skolebibliotek er ikke meget værd uden en skolebibliotekar. Én der kan sige 'ah, er du færdig med dén, så tror jeg, du vil synes, denne her er fed.'"

Eller 'jeg har ikke lige den om dinosaurer, men jeg tror denne her om aliens er lige dig.' Særligt fordi de læseudfordrede ofte har et ret dårligt sprog omkring bøger og læsning. De har simpelthen svært ved at tale om det og kommunikere, hvad de kan lide, eller hvad en god bog er for dem. Daginstitutioner er et åbenlyst sted at sætte ind, men de ansatte har mange andre opgaver, så det skal understøttes ressourcemæssigt oppefra, at det er en aktivitet, der skal prioriteres."

Hvad med folkebiblioteket selv? Ud over de allerede nævnte pointer kan man arbejde mere med rummet og udstillingerne. Opfatter man rummet som velkomende, hvis man ikke er læser eller den store kulturforbruger?

"Jeg bor i København, og bogudstillingen"

gerne dér slår mig som indbydende. Det sænker barrierer, at man møder et varieret og tydeligvis vel-kurateret udvalg, nogen har gjort sig umage med. Det er nemt lige at snuppe en bog fra stakkene, også hvis man ikke er den store læser, og man egentlig er på biblioteket af andre årsager. Hylder med bogrygge og bibliotekarisk organisering kan virke afskrækkende på de uindviede eller hvis man ikke lige ved hvad man leder efter", slutter Ea Hoppe Blaabæk.

Se mere om Ea Hoppe Blaabæks forskning i bl.a. kulturforbrug og læsning på [kortlink.dk/ku/2tkfc](http://kortlink.dk/ku/2tkfc).

**MIKKEL CHRISTOFFERSEN**  
Redaktør, Danmarks biblioteker

# Biblioteker som laboratorier for social innovation



## Hvad Danmark kan lære af LibrarIN

Når man følger udviklingen i europæiske biblioteker – både gennem EBLIDA's arbejde og besøg rundt om i Europa – bliver det tydeligt, at sektoren er midt i en markant forandring. Biblioteker er ikke længere kun kulturinstitutioner; de er aktive aktører i lokalsamfundets udvikling. Denne bevægelse dokumenteres grundigt i det europæiske forskningsprojekt LibrarIN.

LibrarIN undersøger, hvordan offentlige og akademiske biblioteker fungerer som platforme for social innovation og samskabelse. Projektet beskriver, hvordan biblioteker "er ved at udvikle sig til eksperimentelle rum, der understøtter co-creation og co-innovation." Biblioteket er ikke blot et sted, hvor viden formidles – det er et sted, hvor viden udvikles i fællesskab.

### Samskabelse virker – men bruges for lidt

Et af projektets mest markante fund er, hvor begrænset brugerinddragelsen faktisk er. Kun omkring en fjerdedel af de projekter, bibliotekerne selv vurderer som højt prioriterede, involverer brugerne direkte. Forskerne konkluderer, at "meningsfuld brugerinddragelse fortsat er undtagelsen snarere end normen."

> Mange biblioteker ønsker at udvikle nye tilbud, men ofte sker det *for* borgerne, ikke *med* dem. Dermed går man glip af det potentiale, som samskabelse kan frigøre – både i form af idéer, indsigt og forankring.

I Danmark er der allerede stærke traditioner for borgerinddragelse, hvilket giver et solidt afsæt. Men LibrarIN viser, at vi kan løfte samskabelsen mere systematisk og målrettet.

### Biblioteket som demokratisk mødested

LibrarIN fremhæver bibliotekets rolle som et neutralt, gratis og inkluderende rum, hvor mennesker kan mødes på tværs af forskelle. Drs. Arja Firet siger i projektet:

"Co-creation styrker vores position som et centralt, neutralt mødested for videndeling... Det styrker både forbindelsen og samarbejdet med lokalsamfundet."

Når biblioteker skaber rammer for dialog og fælles løsninger, styrkes deres demokratiske rolle. Biblioteket bliver det sted, hvor borgere kan deltage aktivt i samfundets udvikling.

### Nye kompetencer til nye roller

LibrarIN understreger, at denne udvikling kræver nye kompetencer. Projektet bruger betegnelsen "library professionals" for at beskrive bibliotekarere, der både kuraterer viden og faciliterer samskabelsesprocesser, driver innovation og skaber stærke relationer.

Mange mindre biblioteker oplever dog tidspres, begrænsede ressourcer og manglende efteruddannelsesmuligheder. Her peger LibrarIN på, at investering i kompetencer og ledelse er afgørende, hvis biblioteker skal fungere som drivkraft for social innovation.

### Dokumenteret effekt

LibrarIN viser, at samskabelse har målbare resultater. En policy brief dokumenterer, at aktiv brugerinddragelse kan øge anvendeligheden af bibliotekernes viden med op til 25 procentpoint. Det understøtter idéen om, at samskabelse ikke blot føles rigtigt – det virker.

### Best practices og What Works Database – danske perspektiver

Et centralt redskab fra LibrarIN er What Works Database, som samler konkrete best practices fra hele Europa. Her kan biblioteker hente inspiration til, hvordan man organiserer co-creation, involverer borgere og skaber effektfulde innovationsrum.

Nogle eksempler, som også kan inspirere danske biblioteker:

- **Digitale læringsforløb for unge:** Biblioteker har udviklet forløb i samarbejde med lokale skoler og ungdomsorganisationer.
- **Lokale innovationslaboratorier:** Offentlige biblioteker har inviteret borgere, NGO'er og virksomheder til workshops for at udvikle nye services.
- **Akademiske co-creation-workshops:** Biblioteker og forskere samarbejder om at skabe nye digitale services og eksperimentelle læringsmiljøer.

Disse eksempler viser, hvad der virker i praksis – og giver danske biblioteker konkrete metoder til at arbejde målrettet med social innovation og samskabelse. Kombinationen af best practices og databasen giver et stærkt fundament for at videreudvikle bibliotekernes rolle som lokalt innovationsøkosystem.

### Mulighederne for danske biblioteker

Danske biblioteker står stærkt i det europæiske landskab. Mange arbejder allerede med eksperimenter, prototyper, partnerskaber og dialogbaserede aktiviteter – ofte uden at have sat en egentlig innovationsetikette på det. Alligevel peger LibrarIN på et strategisk potentiale.

> Hvis bibliotekerne integrerer metoder og erfaringer fra projektet og databasen, kan de udvikle sig til lokale innovationsøkosystemer, hvor borgere og medarbejdere sammen udforsker nye løsninger, udvikler kompetencer og styrker det lokale fællesskab.

Uge 17 er et konkret eksempel på social innovation i praksis: Biblioteker, borgere, foreninger og kommuner skaber sammen nye platforme for viden, fællesskab og engagement.

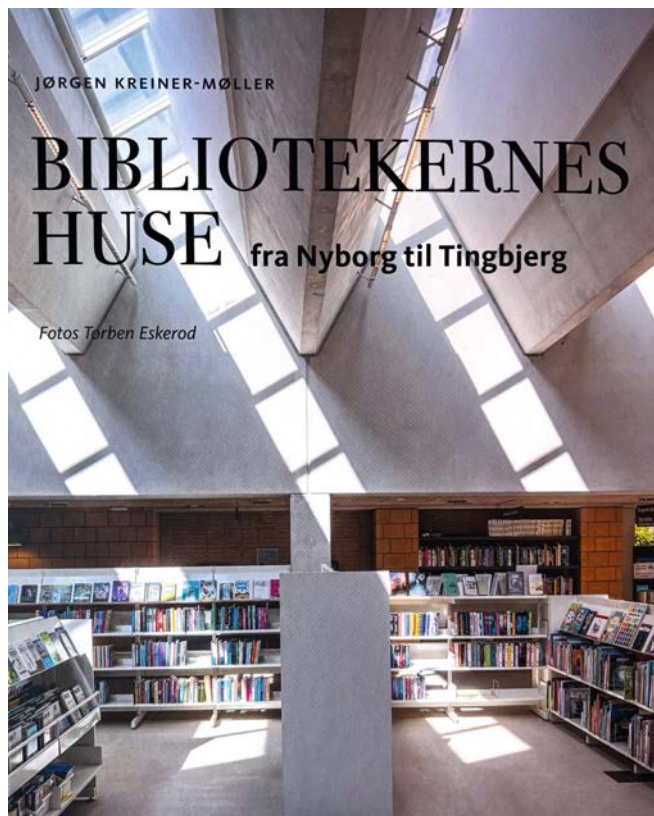
Bibliotekerne er ikke længere kun steder, hvor viden findes. De er steder, hvor viden skabes og formes i fællesskab. LibrarIN og What Works Database giver et forskningsbaseret fundament for denne udvikling – og et stærkt afsæt for at videreudvikle bibliotekernes rolle i det danske samfund.

■ **ANDREW CRANFIELD**  
Direktør for EBLIDA



### Fakta om LibrarIN

**Formål:** At undersøge, hvordan biblioteker kan fungere som platforme for social innovation og samskabelse.  
**Varighed:** Treårigt EU-finansieret projekt.  
**Deltagere:** Offentlige og akademiske biblioteker samt universiteter og forskere i flere europæiske lande.  
**Metoder:** Casestudier, interviews, spørgeskemaundersøgelser og co-creation-workshops.  
**Resultater:** Biblioteker fungerer som levende laboratorier, men kun en fjerdedel af innovationsprojekterne inddrager brugere direkte.



### Julegave til biblioteksnørden

Arkitekt Jørgen Kreiner Møller og fotograf Torben Eskerod har uden tvivl skabt årets julegave til biblioteksnørder, men arkitekturinteresserede og bibliofile må gerne kigge med over skulderen.

Jørgen Kreiner Møllers ærinde er at undersøge, om der er en særlig biblioteksarkitektur i Danmark. Spoiler: Det er der. Men hvordan tilpasser bibliotekerne sig digitaliseringen og omfavnelsen fra kulturhusidéen? Idéen er ikke blot at samle de glittede og lækre billeder fra nye byggerier, men også at besøge biblioteker, som de tager sig ud efter mange år og heftig brug. Billederne er dog stadig enormt lækre, og arkitekturtegninger er drysset ud med gavmild hånd over siderne.

Efter et essay om biblioteker som arkitekturtype kommer hoveddelen af bogen: Nøjere gennemgange af 16 biblioteker rundt omkring i landet med historiske gennemgange, masser af oversigtsbilleder, detaljebilleder, studier i møblementet, designtegninger osv.

*Bibliotekernes huse – fra Nyborg til Tingbjerg* er en god sag på 270 sider i hardback og en behagelig tyngde fra Gads Forlag. Jes Stein Pedersen har bidraget med et forord.

//Red



# NÅR BIBLIOTEKET SPEJLER BYEN

## Ishøj Bibliotek og Nepalesisk Kulturfællesskab viser, hvordan lokal samskabelse kan gøre biblioteket relevant for flere borgere

Når lokale borgere banker på, åbner biblioteket døren. I Ishøj førte en mail fra en nepalesisk borger til landets første bog-samling på nepalesisk – et projekt, der handler om kultur, fællesskab og især om traditionelt bibliotekstilbud, nemlig bøger til udlån.

“Vores nepalesiske beboere i Ishøj ønsker at blive en del af det lokale bibliotek ved at få nepalesiske bøger integreret i jeres system” – skrev Ramesh Ghimire fra Nepalesisk Kulturfællesskab Ishøj i en mail til mig sidste forår.

Så enkelt begyndte det samarbejde, der i dag har ført til, at Ishøj Bibliotek som det første i landet tilbyder en samling af bøger på nepalesisk.

> Det, der startede som en borgerhenvendelse, er blevet et eksempel på, hvordan et lokalt bibliotek kan reagere konkret på samfundsudviklingen – og omsætte mangfoldighed og fællesskab fra strategi til praksis.

### Et voksende nepalesisk fællesskab i Ishøj

Ishøj har længe været kendetegnet ved sin store kulturelle og etniske mangfoldighed, men de seneste år har ét fællesskab vokset sig særligt tydeligt. I dag bor der omkring 1.200 nepalesere i kommunen, og gruppen har på få år etableret foreninger, netværk og kulturelle arrangementer.

Da Nepalesisk Kulturfællesskab kontaktede biblioteket, stod det hurtigt klart, at der ikke fandtes nepalesisk litteratur i det danske bibliotekssystem. Det Kongelige Bibliotek og den nationale overbygning dækker kun større sproggrupper. Dermed var der et hul i tilbuddet – et hul, som kun kunne fyldes lokalt, hvis vi skulle leve op til biblioteksloven og give nepaleserne et reelt tilbud.

### Samarbejde på tværs af sprog og systemer

Biblioteket inviterede Nepalesisk Kulturfællesskab til møde, og herfra voksede et samarbejde båret af nysgerrighed og tillid. Foreningen bidrager med viden om nepalesisk litteratur, kontakter til forlag og hjælp til indkøb, transskription og oversættelse af titler, mens biblioteket står for økonomi, kvalitetstjek, katalogisering mv.

Samarbejdet har været lærerigt for begge parter. Bibliotekets

medarbejdere har fået indsigt i nepalesisk kultur og litteratur, og foreningen har fået kendskab til bibliotekets rolle og faglige principper.

“Vi kan ikke læse nepalesisk, så vi har måtte åbne dørene for nye måder at arbejde på. Det har krævet tålmodighed, men også skabt en stærk oplevelse af fællesskab. I sommerferien hvervede jeg f.eks. vores unge rengøringsafløser, og gjorde hende interesseret i projektet, så hun efter arbejde har hjalp med både oversættelse og forslag til indkøb. Det er samskabelse i praksis, og jeg har lært meget om nepalesernes tilværelse her i Danmark”, fortæller bibliotekar Marianne Träff.

Projektet er altså et tæt samspil, hvor ansvaret ligger hos biblioteket, men er afhængig af nepalesiske frivillige.

Undervejs har der været dialog mellem personalet og de nepalesiske frivillige om, hvordan danske folkebiblioteker følger bibliotekslovens §2: At folkebibliotekerne skal udvælge og stille materiale til rådighed ud fra kvalitet, alsidighed og aktualitet, så det ikke er personlige præferencer eller politiske holdning der er afgørende for materialevalget.

“Det var tankevækkende at få anledning til at tale om de selvfølgeligheder, vi har på rygraden som bibliotekarer - biblioteksloven, biblioteket som en demokratisk hjørnestein i samfundet, biblioteket som et relevant tilbud for alle brugergrupper og aldersgrupper, litteraturens funktioner, censur mv.”, udtaler bibliotekar Anne Cauchi.

### Åbningen var en festdag med stor symbolværdi

Efter måneders forberedelse blev samlingen officielt åbnet i august 2025, og dagen var en festlig fejring, hvor biblioteket var fyldt med mennesker, nepalesisk mad og musik. Blandt de mange rørende talere om betydningen af vores lille nepalesiske bibliotek og betydningen af litteratur var borgmester Merete Amdisen og Nepals ambassadør Sumnima Tuladhar. Sidstnævnte har selv brugt litteratur i arbejdet med udsatte børn og kvinder i Nepal.

Det var med stor stolthed, at frivillige fra Nepalesisk Kulturfællesskab kunne foretage det første biblioteksudlån, og det var tydeligt, at selv den lille samling bøger på hylden betød alverden.



Stor glæde, forventninger og mange taler på åbningsdagen i august. Tv.: Den nepalesiske ambassadør, Hendes excellency Sumnima Tuladhar, finder inspiration til den næste bog, hun skal læse.

### Strategisk forankret mangfoldighed

Ishøj Bibliotek arbejder målrettet med at styrke mangfoldighed i samlingen. Det handler ikke kun om udbud af genrer, men også om sproglig, etniske og kulturel repræsentation.

> Projektet bygger på bibliotekets grundlæggende værdier om lighed, adgang og deltagelse – og det viser, hvordan biblioteker kan tage et lokalt ansvar, når de nationale strukturer ikke kan rumme de små sprogområder.

Det handler om at lade biblioteket afspejle den kommune, det er en del af. At alle skal kunne se sig selv repræsenteret på hyldeerne, så når en borger i Ishøj, der taler nepalesisk, nu kan finde litteratur på sit eget sprog, sender det et tydeligt signal: Du hører til her og biblioteket er også for dig!

“Jeg er stolt over, at vi som lille lokalt bibliotek har haft modet til at gribe et behov i lokalsamfundet og skabe nye muligheder for nye brugere. Jeg håber, initiativet kan inspirere andre – både til lokal samskabelse og til mere diversitet i samlingerne”, siger bibliotekschef Pernille Hjort.

### Perspektiver

Arbejdet med den nepalesiske samling stoppede ikke ved åbningsdagen. Indrømmet, så har der også været bump undervejs, f.eks. da de første materialer ikke var kommet, da åbningsdagen nærmede sig, og kun havde ¼ af bøgerne klar,

og derfor bliver samlingen hele tiden tilført nye materialer. Vi blev også meget forvirrede, fordi vi ikke vidste, at i Nepal har man en helt anden tidsregning end vores. Det gav både grin og ekstra arbejde, da der er 56 år og 8,5 måneds forskel, så omregningen er ikke så ligetil.

Biblioteket og Nepalesisk Kulturfællesskab fortsætter samarbejdet, og har også talt om formidling af litteraturen f.eks. besøg af nepalesiske forfattere samt aktiviteter, som kan øge og forbedre biblioteksbrug for nepalesiske familier generelt både i forhold til nepalesisksproget litteratur, men også i forhold til nepalesiske børns sprogudvikling.

Projektet viser, hvordan borgere kan være med til at forme deres bibliotek – og hvordan biblioteket – når det griber muligheder og siger velkommen og forsøger at spejle borgerne – kan styrke både kendskab til biblioteket, til lokal identitet, sprog og sammenhængskraft.

### HEIDI KNUDSEN ROSTHOLM

Biblioteksfaglig leder, Kulturium Ishøj Bibliotek

Fotos: Ishøj Bibliotek

### Nepalesisk bogsamling i Ishøj

- Projektperiode: 2025–2026
- Samarbejdspartner: Nepalesisk Kulturfællesskab Ishøj
- Samlingens omfang: ca. 300-400 titler (børn, unge og voksne)
- Projektramme: 40.000 kr. selvfinansieret
- Tilgængelighed: Fysisk i Ishøj Bibliotek og nationalt via Netpunkt og Bibliotek.dk
- Antal nepalesere i Ishøj: Ca. 1.200
- Åbning: August 2025 med deltagelse af borgmester og Nepals ambassadør
- Formål: At sikre adgang til litteratur på nepalesisk og styrke lokal repræsentation og fællesskab



# NATIONALE STATISTIKUDFORDRINGER: En løsning skulle være på vej

De i *Danmarks Biblioteker* tidligere påpegede problemer med folkebiblioteksstatistikken er blevet afklaret.

Som led i kommentarer til den årlige folkebiblioteksstatistik i *Danmarks Biblioteker* blev det for både 2022<sup>1</sup> og 2023<sup>2</sup> problematiseret, at den årlige folkebiblioteksstatistik tilsyneladende ikke hænger sammen med den individbaserede statistik. Da der gælder noget tilsvarende for 2024, indbød Danmarks Biblioteksforening de ansvarlige for folkebiblioteksstatistikken - Danmarks Statistik, Systematic og Kombit - til et møde den 17. november 2025.

Inden mødet fik undertegnede adgang til at bruge statistikværktøjet Faktor – og tak til Det Digitale Folkebibliotek for at stille en kigge-adgang til Faktor til rådighed. En sammenligning mellem udlånsstatistik for 2024 i Statistikbanken (årsstatistik) og Faktor gav anledning til den tanke, at der i folkebibliotekernes årsstatistik ikke er medtaget udlån af indlånte materialer fra andre biblioteker.

> På mødet den 17. november 2025 bekræftede Systematic, at folkebibliotekerne ved den automatiske indberetning af årsstatistik alene indberetter udlån af egen samling. Det vil sige, at udlån af indlånte materialer fra andre biblioteker *ikke* indgår.

Der indgår således alene udlån af bibliotekets egne materialer (fordelt på voksen og børnesamlingerne) til personer, institutioner og andre biblioteker.

Det betyder, at det samlede landstal på 25.875.496 udlån i 2024 som publiceret i *Danmarks Biblioteker* nr. 2 2025 giver retvisende et billede af det samlede udlån fra landets folkebiblioteker til borgere og institutioner, idet det indirekte udlån via andre biblioteker ikke tæller dobbelt. Og tilsvarende giver udlånstallet for hvert enkelt folkebibliotek et tilsvarende billede – og således ikke den samlede udlånsaktivitet til borgere og institutioner, idet indlånt materiale der er videre udlånt, ikke er talt med.

Den individbaserede udlånsstatistik medtager alene udlån til personer med CPR-nummer – og dermed udlån både fra egen samling og indlånt materiale. Desuden bemærkes det, at opdeling mellem folke- og skolebiblioteker for kombi-biblioteker håndteres for årsstatistikken men ikke for den individbaserede statistik – i hvert fald i nogle tilfælde.

Der var på mødet enighed om, at det ville være hensigtsmæssigt, om Danmarks Statistik også havde tal for udlån af ind-



Næstved Bibliotek. Foto: Adam Grønne.

Ved den automatiske indberetning af årsstatistik indberetter folkebibliotekerne alene udlån af egen samling. Det vil sige, at udlån af indlånte materialer fra andre biblioteker ikke indgår!

På mødet påpegede Danmarks Statistik, at folkebibliotekerne modtager hovedtal efter Danmarks Statistiks behandling af den automatiske indberetning.

> Det giver anledning til at understrege, at det er vigtigt, at folkebibliotekerne tjekker de af Danmarks Statistiks fremsendte statistiktal, så fejl bliver fundet, inden den årlige statistik bliver publiceret.

Det vil være hensigtsmæssigt, hvis Danmarks Statistik fremover ved udsendelse af hovedtal laver en markering, hvis et tal afviger i forhold til det foregående år med f.eks. +/- 10%.

Det er også vigtigt at være omhyggelig med opsætningen af det enkelte folkebiblioteks installation af Systematics Cicerosystem. Fejl og mangler i denne opsætning kan nemt medføre fejl i statistikudtræk til Danmarks Statistik. Det gælder således den nævnte bestandsfejl i 2024 for et bibliotek. Her viste det sig at bestanden for flere år ikke blot havde rummet folkebiblioteksfilialer, men også skolebibliotekerne.

### Afslutning

Det var meget positivt med mødet med Danmarks Statistik, Systematic og Kombit. Det er både redaktørens og undertegnede skribents opfattelse, at de tre parter tager spørgsmålene seriøst og er tilfreds med deres tilkendegivelse om udbygning af folkebibliotekernes årsstatistik.

Danmarks Statistiks Statistikbank om folkebiblioteker kan ses på [www.statistikbanken.dk/20368](http://www.statistikbanken.dk/20368)

lånede materialer fra andre biblioteker – og ikke alene tal for modtaget indlån. Danmarks Statistik, Systematic og Kombit tilkendegav på mødet, at de ville arbejde videre med en sådan udbygning af årsstatistikken. *Danmarks Biblioteker* vil følge op, når der meldt ud om resultatet fra de tre parter.

Det vil være fornuftigt, hvis Danmarks Statistik ved en justering af præsentation af udlån sikrer, at det er enkelt at overskue de forskellige typer udlån: Fra egen samling til borgere, institutioner og andre biblioteker samt indlånte materialer til borgere og institutioner.

### Eksempel: Udlån fra Halsnæs Bibliotekerne 2024

Årsstatistik minus udlån til andre biblioteker udgør 125.865 udlån. Da den individbaserede statistik viser et udlån på 133.528, så er der tilsyneladende et negativt udlån til institutioner på -7.663. Tilsvarende har været påpeget for 2022 og 2023.

Opslag i Faktor viser et udlån af materiale lånt fra andre biblioteker på 10.462, hvilket så mere rimeligt giver et udlån til institutioner på 2.799 enheder. Det skal dog understreges, at der er andre mulige årsager til forskelle, så dette skal ikke ses som et eksakt tal – alene som en eksemplificering af forklaringen på forskellen på årsstatistik og individbaseret statistik.

### Andre statistikspørgsmål

Andre problematiske forhold i årsstatistikken blev drøftet: Folkebibliotekernes indlån omtalt i *Danmarks Biblioteker nr. 2 2025*<sup>3</sup> og to tilfælde med fejlagtig bestand for folkebiblioteker for 2022<sup>4</sup> og 2024.<sup>3</sup>

■ LEIF ANDRESEN

Bibliotekar

Tidl. chefkonsulent Det Kgl. Bibliotek

Links

<sup>1</sup> [kortlink.dk/db/2tkfe](http://kortlink.dk/db/2tkfe)

<sup>2</sup> [kortlink.dk/db/2tkff](http://kortlink.dk/db/2tkff)

<sup>3</sup> [kortlink.dk/db/2tkfg](http://kortlink.dk/db/2tkfg)

<sup>4</sup> [kortlink.dk/db/2tkfe](http://kortlink.dk/db/2tkfe)



# NY PROFESSOR I Biblioteks- og Informationsvidenskab PÅ SYDDANSK UNIVERSITET

*Danmarks Biblioteker* mødte nyslåede professor Tove Faber Frandsen til en snak om biblioteksuddannelsen, kunstig intelligens - som var emnet for hendes tiltrædelsesforelæsning - og den alt for fraværende forbindelse mellem forskning og folkebibliotekspraksis.

*Hvordan sikrer I, uddannelsen er tidssvarende?*

- Vi læser jobannoncer! Det har jeg gjort i 10 år her fra SDU, og så modificerer vi uddannelsen efter de brede trends, man kan se. De sidste par år har der været et skifte hos folkebibliotekerne. Man skal som ansøger være meget skarp på konkrete formidlingskompetencer og kunne indgå i teams og brede samarbejder. Vi har reageret bl.a. ved at lave flere obligatoriske gruppeeksaminer.

> Der er ikke den naturlige fødekæde fra Biblioteksskolen til bibliotekerne, der var engang. Vores studerende skal forstå institutionerne, præcis hvad de selv kan bidrage med, og hvorfor det er vigtigt.

Den eneste undtagelse er faktisk værtskab. Det fylder en del på nogle folkebiblioteker, men det er altså et tveægget sværd. Hvad er det for en faglighed helt præcist? Man risikerer både at udvande bibliotekstanken lidt og at få positioneret sig som noget, man måske kan spare væk.

*Din tiltrædelsesforelæsning handler om biblioteker og kunstig intelligens. Hvad er kritisk her?*

- Kunstig intelligens (AI) er den helt store bekymring lige nu af flere årsager. AI kryber ind i og over mange klassiske biblioteksopgaver, uden at brugerne nødvendigvis gør sig klart, hvad der foregår, og hvor der virkelig er brug for kritisk sans. Det har egentlig været paradokset, siden det åbne internet fremkom.

> Det er som at drikke fra en brandslange. Man finder altid noget – typisk en frygtelig masse – og så er man egentlig tilfreds på et tidspunkt, hvor man skal være meget varsom.

*Tillykke med professoratet! Hvordan kom du dertil?*

- Jeg har været professor MSO (Professor med særlige opgaver. Red.) i en årrække på Syddansk Universitet (SDU) og derefter lektor i det såkaldte forfremmelsesprogram, og for nylig blev jeg udnævnt til fuld professor i biblioteks- og informationsvidenskab. Så forskning og undervisning inden for det område er mit ansvar. Det er ikke fremmed stof. Jeg blev færdig som kandidat fra Danmarks Biblioteksskole i 2005.

*Hvordan står det til med biblioteks- og informationsvidenskab som fag?*

- Det går faktisk godt. Vi havde over 40, der søgte Biblioteksvidenskab, IT og Kommunikation som førsteprioritet i år. Dog kunne ikke alle klare karakterkravet, så årgangen blev lidt mindre. Det mest populære valg efterfølgende er tage kandidaten her og bliver cand.it. Vi uddanner vores studerende til at kunne søge jobs på alle typer biblioteker og alle steder med behov for at organisere, genfinde og formidle viden. Ser man omkring i Norden, er der fin ansøgning til de forskellige biblioteksuddannelser.



Der var mange interesserede til forelæsnngen.

- Søgning bevæger sig væk fra internettet og til generativ AI (genAI). Vi får genAI-optimering i stedet for søgemaskineoptimering, og der kommer et ekstra tilsyneladende fornuftigt, tekstuel lag ind mellem brugeren og søgeresultaterne. Vi får tekst, ikke links. Det er et ekstra lag, som vi skal træne brugerne i at se igennem. Hvor kommer det fra? Hvorfor? Hvorfor er det formuleret sådan? Det er klassiske bibliotekariske færdigheder.

- Ud over informationskompetencer skal vi skærpe vores læsning og skrivning, hvis ikke vi bare vil overvældes af AI-genererede banaliteter. Biblioteket er den eneste institution, der kan lykkes med den opgave, for det kræver inspiration; læselyst, læseglæde. Ellers har det en tendens til at drukne i læsefærdighed.

- Det er til gengæld dejligt, at se bibliotekerne være så proaktive her. Man har virkelig forstået opgaven og spidset blyanten. Der var andre, der kunne have taget teten, men bibliotekerne er fremme i front. Man sidder ikke og mukker i hjørnet over, at der er problemer ditten og datten. Man tager tyren ved hornene og kaster sig over det. Sektoren kan være stolt af sig selv.

- Min frygt er dog, vi ikke samler kræfterne nok på tværs. GenAI blev før brugt mestendels til arbejde o.lign., men brugen er gledet over i det private, ofte intime liv, kan vi se fra undersøgelser. De yngre generationer bruger genAI som virtuel kæreste og terapeut i forhold til mentale udfordringer. Hvad gør alt dette ved folks informationspraksis og -behov, ved institutionerne herunder ikke mindst bibliotekerne?

- Vi ved enormt meget om studerende og undervisere, fordi vi som forskere har så let adgang til dem i kontrollerede miljøer og kan bruge nemme variable som karakterer. Vi ved meget

lidt om den brutale virkelighed ude på folkebibliotekerne med deres langt mere varierede brugergrupper og -behov, geografi og sociale forskelle.

*Er det også dér, din egen forskningsinteresser er på vej hen?*

- Jeg har lavet ganske meget bibliometrisk forskning (dvs. baseret på publikations- og referencemønstre i den videnskabelige litteratur. Red.) i min karriere, men jeg er blevet mere interesseret i den mudrede virkelighed, som den f.eks. tager sig ud på folkebibliotekerne.

- Selvom det er problematisk at definere, få styr på og undersøge og kan være svært at få fondsmidler til, er det helt kritisk, vi kommer derud. Der bør være en motorvej af kommunikation og viden fra praksis til forskning og tilbage igen.

> Det virker ikke som om, at man i praksisverdenen føler det naturligt at koble forskning på de spørgsmål, der opstår. Omvendt må forskningsverdenen byde sig til. Når det endelig sker, får man ofte forskningsbeskrivelser af praksis, men man får ikke handlingsanvisende forskning, og det kunne jeg rigtig godt tænke mig.

- Det er besværligt og forvirrende, og udfordringerne filtrer sig ind i hinanden ude hos folkebibliotekerne, fordi man servicere så store og uensartede brugergrupper, men man har jo fundet ud af det i sundhedssektoren. Her er udfordringerne jo også mangeartede og sammenviklede, men man har alligevel formået at etablere nogle gode samarbejder på tværs af professioner og på tværs af praksis og forskning, og man formår at oversætte mellem forskellige sektorer. Det skal vi også gøre, fordi vi skal forstå, hvad der foregår og reagere på det – ikke mindst for at beskytte institutionen biblioteket.

*Forsker du allerede i den mudrede virkelighed?*

- Ha! Ja, jeg har for nylig publiceret en undersøgelse af kræftpatienters informationsbehov og -praksis sammen med to studerende. Patienterne er forskellige, udfordringerne er forskellige, de kliniske forløb er forskellige. Det er ret mudret. Jeg har også forsket i IT-implementeringsprocesser i institutioner, der ikke har IT som kerneopgave. Det er rigtigt nok også et mangeartet billede, man ser dér.

- Men jeg vil gerne lige gentage, at vi skal værne om biblioteket. Særligt i denne tid, hvor vi ser traditionelle institutioner udfordret. Alt, hvad man måtte miste her, kan blive meget svært at få igen. Derfor er det så vigtigt, vi ikke bliver bange for at undersøge folkebibliotekerne i den ny AI-tidsalder.

■ **MIKKEL CHRISTOFFERSEN**  
Redaktør, Danmarks biblioteker

# FOLKEBIBLIOTEKET 'FOR ALLE' SET FRA ET BRUGERPERSPEKTIV

De seneste år har folkebiblioteker i både Danmark og Norge været involveret i konflikter om ytringsfrihed, neutralitet og stillingstagen både internt i biblioteksfeltet og i den offentlige debat. Spørgsmål om folkebibliotekets rolle, ansvar og hvordan folkebiblioteket kan være 'for alle' har ført til voldsomme diskussioner og kampe, og det er disse konflikter, der er omdrejningspunktet for mit pågående Ph.d.-projekt ved OsloMet, der gennem tre delstudier undersøger konflikterne og deres betydning for folkebiblioteket.

## Hvad siger brugerne?

I *Danmarks Biblioteker* Nr. 4, 2024 præsenterede jeg resultaterne fra projektets første delstudie, der havde til formål at undersøge forskellige forståelser af et folkebibliotek 'for alle' i biblioteksfeltet. I denne artikel præsenteres resultater fra projektets andet delstudie, hvor jeg sammen med professor Håkon Larsen, har haft fokus på biblioteksbrugere og deres opfattelse af folkebiblioteket og konflikter om neutralitet og 'for alle'.

Studiet publiceres i tidskriftet *Library Quarterly* i 2026 og bygger på 30 interviews med biblioteksbrugere på fire udvalgte biblioteker i Danmark og Norge: Gentoftes hovedbibliotek, Frederiksberg hovedbibliotek, Deichman Bjørvika (Oslo) og Kristiansand hovedbibliotek. Brugere blev tilfældigt udvalgt og interviewet om deres biblioteksbrug, opfattelse af og forventning til biblioteket. I tillæg blev de præsenteret for nogle af de konflikter, som folkebiblioteket har været involveret i de seneste år, eksempelvis dragshowet for børn på Frederiksberg bibliotek i 2023.

> Vores undersøgelse viser, at de interviewede brugere på tværs af biblioteker og landegrænser fremhæver neutralitet som en vigtig værdi for folkebiblioteker og som afgørende for at forhindre censur, sikre informationsfrihed og lige adgang.

Selvom brugerne tillægger neutralitet forskellige betydninger, fremhæves neutralitet som et positivt og aktivt valg, der muliggør, at biblioteket kan leve op til rollen om at være 'for alle'. Dette står i kontrast til en del af den nyere forskning på feltet, hvor neutralitet ofte kritiseres som en umulig ambition og passiv accept af de eksisterende uligheder og magtstrukturer i samfundet. Ifølge kritikere er en insisteren på neutralitet og bevidst vælge ikke at tage aktiv stilling til aktuelle emner som diversitet, repræsentation, eller racisme alt andet end neutralt – men et valg i sig selv. Ifølge brugerne i vores studie, forhindrer neutralitet derimod ikke biblioteket i at tage stilling til aktuelle samfundsemner. I stedet giver neutralitet mulighed for

at repræsentere mange forskellige stemmer og er medskabende til, at biblioteket er et trygt rum, hvor følsomme og vanskelige emner kan diskuteres.

## Tillid og transparens

De adspurgte brugere udtrykker generelt forståelse for det vanskelige i at være et bibliotek 'for alle' brugere. Transparens fremhæves som en vigtig del af forudsætningen for, at kunne forstå bibliotekets rationale bag et særligt initiativ eller arrangement, selvom den enkelte bruger ikke er enig i bibliotekets valg.

> Dette indebærer også, at biblioteket må stå ved en beslutning om at gennemføre det planlagte initiativ eller arrangement, selvom det kan føre til konflikt. Eksempelvis når biblioteket sætter fokus på 'Black History Month' eller fejrer Pride. Øget transparens kan dermed også være tillidsskabende.

Brugerne i vores studie understreger bibliotekarens professionalisme som værende særlig vigtig for at leve op til bibliotekets formål om at være 'for alle'. Bibliotekets brugere er en bred og divers gruppe, og bibliotekarens personlige præferencer bør ikke påvirke opfattelsen af ansvaret. At arbejde for demokratiet gennem professionalisme og beskytte værdier som informationsfrihed og tilgængelighed ved at stille en bred vifte af materialer til rådighed bidrager til at styrke bibliotekets legitimitet og brugernes opfattelse af biblioteket som autentisk, pålidelig og troværdig.

## 'For alle' er vigtigere end personlige præferencer

Selvom brugerne gennem interviewene gav udtryk for egen personlig opfattelse af og forventning til biblioteket i konflikter om neutralitet, udtrykte de også stor forståelse for, at andre biblioteksbrugere måtte have andre behov, udfordringer eller meninger end dem selv. Selvom de adspurgte brugere ikke nødvendigvis er målgruppen for et bestemt initiativ eller arrangement, blev bibliotekets alsidighed og brede engagement i at være 'for alle' fremhævet som en kerneværdi og vigtig del af det, der gør et bibliotek til et bibliotek.

Endvidere udtrykte flere af de adspurgte brugere tvivl omkring deres opfattelse af biblioteket i konflikter om neutralitet og 'for alle'. Brugere var ikke nødvendigvis selv afklarede om deres holdning, når de blev spurgt om bibliotekets rolle i forhold til stillingstagen og neutralitet og var tydelige omkring deres tvivl. Det er dermed ikke kun bibliotekarer og bibliotekschefer, der finder det vanskeligt at navigere i konflikter om neutralitet og vurdere, hvordan biblioteket bedst muligt kan være 'for alle'.

### Mere end et spørgsmål om at være for eller imod

Resultaterne fra dette delstudie viser, at diskussionen om neutralitet og 'for alle' er kompleks og ikke kun et spørgsmål om for eller imod, eller hvorvidt neutralitet er muligt eller umuligt.

> Hvis vi skal have en mere nuanceret forståelse af neutralitet, 'for alle' og folkebibliotekets rolle, er det afgørende at inddrage brugerens perspektiv, da det er brugerne der udgør 'alle'.

Næste del af projektet har til formål at undersøge betydningen af konflikter om neutralitet og forskellige opfattelser af 'for alle' i et kulturpolitisk perspektiv i en undersøgelse af, hvad disse konflikter betyder for bibliotekets legitimitet og bibliotekspolitik.



■ ANNE-SOFIE  
ELBRØND NISSEN

Ph.d-stipendiat  
Institut for arkiv-, bibliotek- og  
informasjonsfag  
Oslo Metropolitan University



# 34th EBLIDA Annual Council and Conference

*"Sense and Sustainability: From Goals to Action in Week 17. Libraries as Partners for a Sustainable Future"*

20-22 April 2026  
Prague, Czech Republic



Národní knihovna  
České republiky  
National Library  
of the Czech Republic



THE CZECH REPUBLIC  
LIBRARIES ASSOCIATION



Municipal Library of Prague

SAVE THE DATE



# HVAD ER EN PROTOPI?

## Realistiske fremtider i fremtidsværksteder



Fremtiden fremstilles ofte i litteraturen som enten utopisk eller dystopisk – enten perfekt eller katastrofal. Disse ekstreme forestillinger kan være tankevækkende, men de efterlader sjældent plads til de mere nuancerede og realistiske fremtider, vi faktisk kan arbejde hen imod. Hvad nu hvis vi kunne forestille os fremtider, der er realistiske og gradvist kan forbedres? Her kommer begrebet protopi ind i billedet. 25 biblioteker har testet denne tænkning i løbet af 2025 som led i Tænk tanken Fremtidens Bibliotekers projekt SAMMEN OM FREMTIDEN.

### Hvad er en protopi?

Begrebet protopi kombinerer prototype og topi (sted). Protopi er en fremtidsvision, der er et alternativ til utopien og dystopien. Protopien inviterer til at prøve ting af og arbejde med fremtider fra et neutralt sted. I stedet for at drømme om det perfekte eller frygte det værste, handler protopier om gradvise forbedringer. Begrebet giver os et mere realistisk og handlingsorienteret perspektiv på fremtiden, hvor vi arbejder på hele tiden at gøre fremtiden lidt bedre end i dag.

Nicklas Larsen, der er direktør for impact hos Institutet for Fremtidsforskning, formulerer det således: "Protopien bryder med den begrænsende tænkning i utopier og dystopier, der fastholder os i forestillinger om ideelle eller

katastrofale slutninger. I stedet peger protopien på, at fremtiden formes gradvist som en kontinuerlig bevægelse, ikke en endelig tilstand."

### Fremtiden formes i fællesskab

I projektet SAMMEN OM FREMTIDEN, udviklet af Tænk tanken Fremtidens Biblioteker og Institutet for Fremtidsforskning, har protopier været en del af værktøjskassen. I projektet er der afholdt fremtidsværksteder, hvor unge og voksne 60+ i generationsmøder har arbejdet med at formulere forskellige fremtider med udgangspunkt i protopier som begreb. Her har de formet bud på realistiske fremtider med afsæt i nutidens udfordringer og muligheder, som har givet deltagerne håb til handling.

Nicklas Larsen forklarer: "Metoden for fremtidsværkstederne i SAMMEN OM FREMTIDEN bygger på UNESCO's *Futures Literacy Labs* udviklet af Riel Miller, som har til formål at styrke evnen til at forestille sig og arbejde med fremtider på nye måder. Vi har taget metoden og oversat den til en bibliotekskontekst, gjort den praksisnær og relevant for de mennesker og lokalsamfund, bibliotekerne er en del af. Vi har fokuseret på at skabe et trygt og åbent rum, hvor deltagere sammen kan udforske, hvilke fremtider, der giver mening lokalt og hvordan biblioteker kan være med til at realisere dem."

**DANMARKS BIBLIOTEKSFORENING** Fremtidens Biblioteker

### FREMTIDSVÆRKSTED FOR KLIMAHANDLING

EN BÆREDYGTIG FREMTID FOR \_\_\_\_\_ ÅR 2050

**FASE 1: OPVARMNING**  
Hvem er med, hvad er formålet og hvordan kan I relatere til temaet?  
1) Bliver fremtiden bedre eller værre (udsyn)?  
2) Kan vi påvirke fremtiden, eller kan vi ikke påvirke fremtiden (agens)?  
Fremtiden er lys / Vi kan påvirke fremtiden / Vi kan ikke påvirke fremtiden / Fremtiden er mørk  
Kilde: The Polar Game

**FASE 2: ITALESÆT FREMTIDEN**  
De fremtider vi udsættes for  
Analyse af fremtidsbilleder omkring os  
TEKNOLOGI KULTUR SOCIALT  
Vælg et billede. Hvad ser I? Hvor tror I det stammer fra? Hvilke underliggende antagelser ligger der bag?  
Nutidens uventede realiteter, overraskelser og undren  
Tidsrejse til 2050  
Hvordan ser den den ønskværdige fremtid ud? Hvordan løses det her?  
ÅBNHED OG OPDAGELSE - HÅB OG FRYGT

**FASE 3: NYE PERSPEKTIVER PÅ FREMTIDEN**  
Udforskning af alternativer  
BIO-Poiesis: I år 2050 træffer vi alle beslutninger med Jordens bedste for øje. En særlig stemme, der taler på planetens vegne, guider nu vores valg og handlinger. Menneskeheden har valgt ikke længere at bestemme alene, men arbejder nu sammen og forhandler i harmoni med alle levende væsener på Jorden.  
Hvordan føles denne nye virkelighed for dig? Hvad forestiller du dig, at vi laver? Hvad vil være din første handling i denne fremtid?  
KREATIV FRKTION

**FASE 4: GENTÆNK NUTIDEN**  
Nye indsigter og spørgsmål  
Tidsrejse tilbage til nutiden  
Hvad ser du nu som du ikke så før? Hvad skal vi gøre anderledes?  
Hvilke handlinger kan vi gøre for at komme tættere på en bedre fremtid?  
NUTID 2050  
Hvilke handlinger kan vi tage idag, for at komme tættere på den ønskede fremtid?  
Forskellene af de individuelle handlinger fra scenen til 2050  
REFLEKSION OG LÆRING

**VÆRKTØJSKASSE**  
KREATIV FRKTION, PROTOTYPER, KOLLEKTIV INTELLEKT, KREATIV FRKTION, GURET HÆLLESÆSNING, DELTAGEREVEJ, FREMTIDSOPLEVELSER, FAGLITTERATUR, FAKTUELT DELTAGELSE, KURATERET DELTAGELSE, INKLUSION OG OVERSRET



Deltagere på Næstved Bibliotek. Foto: Lea Anna Petersen

Forestillingsevnen er en egenskab på linje med at kunne læse og skrive, og vi bruger den, når vi skal forestille os fremtider. Fremtidsværkstedet er en metode til at styrke forestillingsevnen og er en social proces, hvor vi er sammen om at træne evnen. Deltagerne i projektet har i fremtidsværkstedet gennemgået en række faser, hvor de først skal udforske dominerende billeder på fremtiden og herfra arbejde med nye perspektiver på forskellige fremtider. Mange oplever det som svært at forestille sig fremtiden, og derfor er der behov for at styrke vores kollektive fremtidskompetencer. Nicklas Larsen uddyber: "Metoden er emergerende i den forstand, at den søger at fremdrive ny indsigt og åbne tænkningen, så man kan finde ny mening i den nutid, der omgiver os og inspireres til handling."

### Når fremtiden åbner sig for deltagerne

Ifølge Nicklas Larsen, der har arbejdet tæt med metoden og dens indvirkning på deltagerne, viser erfaringerne, at fremtidsarbejde har en tydelig effekt på deltagernes perspektiver. "Det gør noget ved folks udsyn", siger Nicklas Larsen, fordi deltagerne begynder at se fremtiden som noget, der er til forhandling, og noget man selv kan påvirke.

Projektet SAMMEN OM FREMTIDEN har arbejdet med en fremtidsvision for et grønnere Danmark i 2050, og derfor har deltagerne efter fremtidsværkstederne planlagt og udført klimahandlinger. Når vi i fremtidsværkstederne rejser ud i fremtiden og formulere den fremtid, vi drømmer om, kan vi se, hvordan vi skal handle anderledes allerede i dag for at nærme os den vision. Derfor har klimahandlingerne været en vigtig del af projektet, fordi deltagerne selv har valgt og gennemført handlinger, der kobler deres refleksioner fra fremtidsværkstederne til konkret forandring.

Nicklas Larsen understreger, hvordan kreativitet kan styrke handlekraft, og at mange deltagere gennem kreative og re-

fleksive processer oplever, at de får større ejerskab over deres tænkning omkring mulige fremtider.

Grupperne har grebet klimahandlingen forskelligt an. Nogle har mødtes flere gange og arbejdet med mere ambitiøse idéer, mens andre har gennemført en enkelt mikrohandling. Erfaringerne viser, at det ikke behøver være store visioner, der skaber forandring. Som Nicklas Larsen udtrykker det: "Muligheder tæt på er godt nok." Det er en vigtig erkendelse, der understreger værdien af lokale og konkrete idéer.

### Protopier som værktøj til at navigere i usikkerhed

Protopier er særligt relevante i en tid præget af kompleksitet og usikkerhed. I stedet for at pege på én løsning eller et endeligt mål, tilbyder protopier en retning, der kan justeres og udvikles over tid. Her arbejdes der med scenarier, som giver mulighed for at undersøge forskellige fremtidsmuligheder og skabe refleksion.

Det kan være stærkt og magtfuldt at have et billede at stille imod. Et fælles billede kan skabe retning og engagement, og være med til at gøre fremtiden mere håndgribelig og handlebar. Når vi forestiller os fremtiden som noget, vi skaber, og ikke blot noget der sker, styrker det både ejerskab, håb og handlekraft.

### Vil du lave et fremtidsværksted på dit bibliotek?

Er du blevet inspireret til at afholde dit eget fremtidsværksted, så læs mere på Tænk tanken Fremtidens Bibliotekers hjemmeside, <https://www.fremtidensbiblioteker.dk/aktiviteter/sammen-om-fremtiden>, hvor du kan finde en manual og yderligere inspiration.

God arbejdslyst!

### KAROLINE INGEMANN JENSEN

Projektkoordinator i Tænk tanken Fremtidens Biblioteker

Deltagende biblioteker: Albertslund, Ballerup, Brønderslev, DOKK1, Fredensborg, Frederikssund, Gellerup, Gladsaxe, Hillerød, Holstebro, Højbjerg, Høje-Taastrup, Ikast-Brande, Kolding, Middelfart, Nyborg, Næstved, Odense, Randers, Rudersdal, Silkeborg, Skive, Solrød, Sydhavnen, Tårnby, Aabenraa & Aalborg.





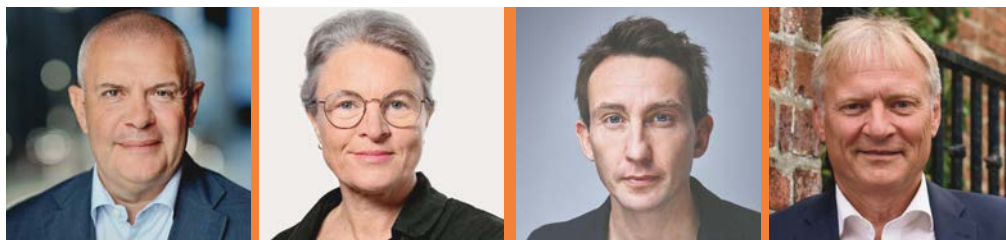
## DEMOKRATIET TRÆNGER TIL EN GENSTART OG BIBLIOTEKET ER STEDET, HVOR DET BEGYNDER

Danmarks Biblioteksforening inviterer i samarbejde med  
Viborg Kommune og Viborg Bibliotekerne til årets største kulturpolitiske begivenhed:  
**DET BIBLIOTEKSPOLITISKE TOPMØDE 2026 DEN 23. OG 24. APRIL I TINGHALLEN, VIBORG**

### ■ HVORFOR MØDES VI?

Demokratiet er under pres. Autokratiske tendenser vokser globalt, og tilliden mellem borgere og beslutningstagere udfordres. Vi står midt i et paradigmeskifte – og det kræver handling. Bibliotekerne har en nøglerolle. De er ikke blot videnscentre, men samfundets sidste, bedste mødested – et laboratorium for demokratiet, hvor alle kan deltage, skabe og tænke kritisk sammen.

### ■ MØD BL.A.:



**Bjarne Corydon,**  
generaldirektør i DR

**Lene Holm Pedersen,**  
professor på KU,  
medlem af Magtudredningen

**Sigge Winther,**  
direktør i INVI (Institut for  
Vilde Problemer)

**Henrik Stubbkjær,**  
biskop i Viborg stift

Sammen med kulturministeren, nyvalgte borgmestre og kulturpolitikere sætter de scenen for samtalen om, hvordan bibliotekerne kan blive drivkraften i en demokratisk genstart.

Når verden bliver kompleks bliver biblioteket stedet, hvor demokratiet finder fodfæste. Det handler ikke kun om at formidle viden – men om at træne demokratisk praksis: At lytte, afgive magt og skabe rum for det uventede og anderledes.

**Program og tilmelding på [www.db.dk/dbtop26](http://www.db.dk/dbtop26)**

**Tilmeldingsfrist**

**Mandag d. 20. april 2026 kl. 21:00**

Afsender:  
Danmarks Biblioteksforening  
Farvergade 27 D, 2. sal,  
1463 København K